

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

«Затверджую»
Голова приймальної комісії
Вячеслав ТРУБА
«26» квітня 2024 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ**

для абітурієнтів, які в 2024 р. вступають на навчання
до Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
для здобуття ступеня бакалавр, за
спеціальністю 291 –
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
на основі НРК6, НРК 7

Схвалено на засіданні Вченої ради факультету міжнародних відносин, політології та соціології

Протокол № 6 від 12.03.2024

Голова вченої ради факультету _____ **Віктор ГЛЕБОВ**

Вчений секретар _____ **Юлія УЗУН**

Голова предметної комісії _____ **Юлія МАЙСТРЕНКО**

ПРОГРАМА СПІВБЕСІДИ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

Тема 1. Вступ до курсу. Міжнародні відносини як особлива сфера суспільних відносин і галузь знань

Міжнародні відносини як предмет дослідження окремих наук. Становлення науки про міжнародні відносини. Дискусії щодо дефініювання понять “міжнародні відносини”, «світова політика», «міжнародна політика», «світовий політичний процес». Видова структура міжнародних відносин. Форми міжнародних відносин. Сутність, цілі та функції міжнародної політики. Проблема співвідношення внутрішньої і зовнішньої політики держави. Джерела та література до курсу. Одеський національний університет, як сучасний осередок підготовки фахівців з міжнародних відносин: історія та перспективи. Одеська школа політологів-міжнародників: основні роботи та підходи до аналізу міжнародних процесів.

Тема 2. Дипломатія як наука і мистецтво ведення міжнародних справ

Сутність поняття “дипломатія”. Поява та етапи розвитку дипломатії. Макіавеллівська та етично-нормативна дипломатичні школи. Функції дипломатії. Форми і методи дипломатії. Секретна, відкрита та змішана форми дипломатії. Переваги і недоліки дипломатії на високому і найвищому рівнях. Особливості сучасної дипломатії. “Другий напрямок” дипломатії. Розвиток української дипломатії періоду незалежності. Особливості професії дипломата. Дипломатичні привілеї та імунітети. Дипломати-перекладачі. Жінки-дипломати.

Тема 3. Основні особливості, універсальні закономірності і сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин

Поліцентризм (“плюралізм суверенітетів”) у сфері міжнародних відносин. Системність, глобальність, економічна детермінованість, культурний плюралізм та інформаційна залежність міжнародних відносин. Характер законів у природничих і соціальних науках. Проблема закономірності у сфері міжнародних відносин. Універсальні закономірності міжнародних відносин: глобалізація та фрагментація. Їх зміст, історична ретроспектива. Сучасні процеси інтеграції та дезінтеграції як прояви універсальних закономірностей міжнародного життя. Сучасні тенденції гуманізації, демократизації та інституалізації світової політики. Розширення складу і ріст багатоманітності міжнародних акторів. Нові виклики у сфері безпеки та зміна характеру міжнародних конфліктів.

Тема 4. Учасники міжнародних відносин. Цілі, засоби і стратегії учасників міжнародних відносин

Проблема термінології: смислові відтінки понять “учасник”, “актор”, “суб’єкт”. Типи міжнародних акторів. Проблема ієрархії міжнародних акторів. Державоцентризм та транснаціоналізм як основні підходи до трактування проблеми суб’єктності в міжнародних відносинах. Сутність і роль держави як учасника міжнародних відносин. Походження, функції та історичні форми держави. Національно-державний суверенітет та його значення у міжнародних відносинах.

Роль міждержавних відносин у системі міжнародних відносин. Погляди вчених на проблему зміни ролі держави у сучасному світі. Ієрархія держав на міжнародній арені. Симетричні та асиметричні міжнародні відносини. Недержавні учасники міжнародних відносин. Міжнародні міжурядові організації та їх типологія. Міжнародні неурядові організації і їх види. Транснаціональні компанії та інші недержавні учасники міжнародних відносин.

Зміст понять “цілі” і “засоби”. Типологія цілей міжнародних акторів. “Вічні цілі” держав у трактуванні Р. Арона. Різновиди засобів ведення зовнішньої політики держав. Стратегія як єдність цілей і засобів. Зміст понять “стратегічні інтереси” та “стратегічне партнерство”. Сила й насилля у складі цілей і засобів. Співвідношення понять “ресурси”, “потенціал”, “сила”, “могутність”, “вплив”. Основні компоненти зовнішньополітичної могутності міжнародного актора. “Традиційні” і “модерні” елементи сили. Форми та різновиди міжнародної політики з позицій сили. Засоби силової політики.

Тема 5. Особливості сучасної системи міжнародних відносин

Нова геополітична карта світу і тенденції геополітичних змін у постбіполярному світі. Формування нового світового порядку. Дилеми однополярного і багатополярного світу. Виникнення нових світових центрів сили. Тенденції та закономірності сучасної системи міжнародних відносин. Регіоналізм, демократизація, лібералізація світової економіки, економізація міжнародної політики та ін. як основні риси сучасної світової системи. Нові параметри міжнародної безпеки.

Тема 6. США у сучасній системі міжнародних відносин

Дискусії у США початку 90-х рр. про новий світовий порядок і роль та місце у ньому США. Війна у Перській затоці та утвердження політичного та військового авторитету США на міжнародній арені. Участь США у конфлікті на території колишньої Югославії у 1994-1995 рр. Зовнішньополітична стратегія Б.Клінтона. Стратегія “розширення демократії”. Бомбардування Косово 1999 р. силами НАТО і виникнення проблеми одноосібності дій США на міжнародній арені. Терористичні акти у Нью-Йорку та Вашингтоні 11 вересня 2001 р. Реакція Вашингтона на терористичні акти. Визначення тероризму та поширення зброї масового знищення основними загрозами безпеці США. Війна в Іраку та проблема легітимності дій США. Превентивні удари по потенційних противниках та втручання США у внутрішні справи інших держав задля забезпечення власної безпеки з точки зору норм міжнародного права. Політика США в україно-російському конфлікті.

Тема 7. Формування нової системи міжнародних відносин у Європі.

Основні дилеми формування нової Європи. Інституалізація РБСЄ та перетворення її в ОБСЄ. Особливості трансформаційних процесів у країнах Центральної та Східної Європи. Розширення Європейського Союзу та поглиблення інтеграції в ЄС. “Конституційна криза” в ЄС та проблеми його реформування. Лісабонська угода 2007 р. та її значення. Brexit, значення для подальшого

поглиблення інтеграційних процесів. Перспективи подальшого розширення ЄС. Трансформація НАТО у постбіполярну епоху. Розширення НАТО на Схід.

Тема 8. Міжнародні відносини на Близькому та Середньому Сході.

Географічні параметри регіону. Історія та сутність близькосхідної проблеми. Етапи розвитку палестинсько-ізраїльського конфлікту. ООН та Палестина. Основні документи з питань близькосхідного врегулювання. Ситуація на Близькому Сході після розмежування. Проблема палестинських біженців. “Стіна безпеки”. Насилля та екстремістські організації. Територіальні суперечки та питання єврейських поселень. Статус Єрусалиму. Проблема демократизації у близькосхідному врегулюванні. Сирійсько-ізраїльські та лівано-ізраїльські відносини. «Арабська весна»: сутність та наслідки. ІДІЛ: визначення, форма існування основні проблеми та політика міжнародної спільноти.

Тема 9. Сучасна система міжнародних відносин і зовнішньополітична стратегія України

Становлення зовнішньої політики України в першій половині 90-х рр. Основні пріоритети зовнішньої політики України. Від політики “багатовекторності” до утвердження західного вектора як пріоритетного. Європейська інтеграція України: здобутки та проблеми. Відносини України з ЄС у рамках політики сусідства. Проблема підписання нової посиленої угоди з ЄС. Еволюція відносин Україна-НАТО. Проблема сприйняття українським суспільством ідеї членства України в НАТО. Східний вектор зовнішньої політики України. Анексія Криму та події на Сході України: міжнародний аспект. Агресія Росія проти України: позиція міжнародної спільноти.

Рекомендована література

Базова

1. Бабаєва Н.Р. Глобалізація сучасного світу. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2012. Випуск 59 (№ 4). С. 362-365.
2. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади. Львів : Літопис, 2012. 168 с.
3. Війни - ХХІ: полігібресія Росії / під. заг. ред. М. Гончара. 2017. К.: Авега, 244 с. URL: <https://geostrategy.org.ua/storage/app/public/files/nodes/1/book/1/Xa8si15867659506KcE7.pdf>
4. Коваль І.Н. Последняя битва холодной войны. Одесса, 1999. 223 с.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика в еру «пост-правди». Монографія / О. Брусилівська та інші. К.: Вадекс, 2018. 368 с.
6. Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки: монографія / кол. авторів,

- заг. ред. І.М. Ковалю, О.І Брусилівської. Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2016. 412 с.
7. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / за ред. В.А. Манжолі. Київ : Знання, 2014. 662 с.
 8. Стратегічна культура та зовнішня політика України / ред. І.М. Ковалю, О.І Брусилівської, В.А. Дубовика. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. 264 с.
 9. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика / за ред. проф. М.П. Требіна. Харків, 2016. 540 с.
 10. Шепелєв М. А. Глобалізація і секьюритизація: сутність і основні виклики глобальної безпеки. *Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць*. 2011. Вип. 44 (2). С. 587 -596.
 11. Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього / За ред. О.І. Брусилівської, В.І. Дубовика, І.М. Ковалю. – Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2020. 176 с.

Допоміжна

1. Асиметрія міжнародних відносин / Під ред. Г.М. Перепелиці, О.М. Субтельного. К., 2005. 555 с.
2. Бегма В., Шемаєв В., Радов Д. Нові напрями військово-технічного співробітництва Україна – США. *Стратегічні пріоритети*. 2019. №3–4. С. 76–82.
3. Брусилівська О.І Особливості сучасного підходу Китаю до країн Чорноморського регіону. *Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього: монографія*. під ред. О. І. Брусилівська, В. А. Дубовик, І. М. Коваль, Одеса: ОНУ, 2020. С. 118-143.
4. Бикова О., Мацькович О. Як Латинська Америка реагує на російську агресію: між рішучим засудженням та беззаперечною підтримкою. Аналітична довідка. *Adastra*. 2022. URL: <https://adastra.org.ua/special-edition>
5. Васильченко О. Зовнішньополітичний дискурс адміністрації Барака Обама в контексті сучасного сприйняття американським суспільством політичних подій в Україні. *Американська історія та політика*. 2016. №1. С. 11–18.
6. Дубовик В.А. Америко-українські відносини (1991-2017). *Стратегічна культура та зовнішня політика України* / за заг. Редакцією І.М. Ковалю, О.І. Брусилівської, В.А. Дубовика. – Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. С.120-137.
7. Жигайло В.М. Місце США на міжнародній арені в 21 столітті. *Politicus*. 2017. Вип. 4. С.107-112.
8. Завада Я.І. Ядерна програма Ірану в контексті ірано-ізраїльських відносин. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 126. С. 487-491
9. Захарченко А.М. «Арабська весна» у дзеркалі Європейських ініціатив. *Зовнішні справи*. 2011. № 3. С. 26-30.

10. Захарченко А.М. Відносини між США та ЄС в контексті проблем безпеки Близького Сходу в період президентства Д. Трампа. *Політичне життя*. 2020. № 1. С. 96-101.
11. Захарченко А.М. Політика ЄС щодо Сирії після 2011 р. *Перспективи розвитку політики ЄС: глобальні та регіональні виміри: монографія* / колектив авторів; за заг. ред. О.І. Брусилівської, І.М. Ковалюка. – Одеса: Одеський національний університет імені Мечникова, 2019. С.107-121.
12. Захарченко А.М. Політика США, ЄС і Росії в контексті основних проблем безпеки Близького Сходу та її врахування у політиці України: аналітична доповідь. Регіональний філіал Національного інституту страттегічних досліджень у м. Одесі. Одеса: Фенікс, 2011. 58 с.
13. Захарченко А.М. Посилення глобальної ролі КНР на прикладі сирійського конфлікту. *Китай-Україна: перспективи академічного та ділового співробітництва: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 27-28 травня, 2019 р.). Одеса, Фенікс, 2019. С. 37-41.
14. Ковальський Б. П. Основні напрями співпраці між Україною та Сполученими Штатами Америки (1991–2017). *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 46. С. 213–225.
15. Космина В. Латинська Америка після «лівого повороту»: нові виклики. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. 2017. 28(67). 2. 52-59. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2017_28\(67\)_2_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2017_28(67)_2_12).
16. Макух В.В. Україна і країни Магрибу: реалії та перспективи. *Збірка статей*. Одеса: Фенікс, 2010. 244 с.
17. Парахонський Б.О. Близький Схід як простір глобальної невизначеності: виклики для України. *Східний світ*. 2020. № 3. С.87-108.
18. Пашков В.О. Динаміка українсько-американських відносин за часів адміністрації Б.Обами (2014-2016). *Міжнародні та політичні дослідження*. 2021. №34. С. 107-122.
19. Spiegel S.S., Wehling F.L. *World Politics in a New Era*. N.Y.: Harcourt Brace College Publishers, 1999. 620 p.

12. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй URL: www.un.org/ru/index.html
2. Офіційний сайт Організації Північноатлантичного договору URL: [http:// www.nato.int/cps/uk/natolive/index.htm](http://www.nato.int/cps/uk/natolive/index.htm)
3. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України URL: <http://mfa.gov.ua/ua>
4. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень URL: <http://www.niss.gov.ua/presentation.html>
5. Official site of the Central Intelligence Agency URL: <https://www.cia.gov/index.html>
7. The European Union Treaties URL: https://europa.eu/european-union/law/treaties_en

8. The General Report on the Activities of the European Union URL: https://europa.eu/european-union/documents-publications/reports-booklets/general-report_en

Критерії оцінювання

Завдання екзаменаційного тесту покликані виявити рівень знань, набутих студентами, які отримали освітній ступень бакалавра міжнародних відносин та бажають продовжити навчання за ОКР «магістр».

Пропоновані екзаменаційні тести складаються з **50** тестових завдань закритого типу із вибором однієї правильної відповіді. За правильне виконання одного тестового завдання можна отримати 2 бали. Невірні відповіді оцінюються у **0 (нуль) балів**. Мінімальна кількість тестових балів, яку необхідно отримати для участі у конкурсному відборі – **12**. Максимальною оцінкою за вдало написаний тест є **100** балів.

Оцінка «**0-11 (незадовільно)**», означає, що абітурієнт виявив слабкі (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не зміг дати визначення основних провідних категорій та явищ; відсутні навички адекватної оцінки норм і теорій. У такому разі керівництво університету залишає за собою право не зараховувати абітурієнта для навчання в магістратурі за спеціальністю 291 – «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Кожне виправлення вважається помилкою та не зараховується як правильна відповідь. Будьте особливо уважними під час заповнення цього бланку, не погіршуйте Вашого результату неправильною формою запису відповідей.